

LES 3

HET VERHAAL UIT DE BIJBEL EN DE FILM GODS LAM

Algemene opzet van de les

Doelen:

- De kinderen kunnen hun eigen gedachten en gevoelens bij het verhaal van het offer van Abraham uit de kinderbijbel woorden brengen.
- De kinderen kunnen een actieve luisterhouding aannemen, waarbij zij laten merken dat zij de gedachten en gevoelens van klasgenoten bij het verhaal van het offer van Abraham uit de kinderbijbel ook waarderen.
- De kinderen kunnen zich inleven in personages uit verhaal van het offer van Abraham uit de kinderbijbel.
- De kinderen kunnen een verband leggen tussen de film 'Gods Lam' en het verhaal van het offer van Abraham.
- De kinderen kunnen het verband leggen tussen het islamitische offerfeest en het verhaal van het offer van Abraham.

In deze les:

De kinderen hebben in de eerste les de film 'Gods Lam' gezien. Zij hebben toen kennis gemaakt met het fenomeen rituelen en hebben geleerd dat het (ritueel) slachten van een schaap onderdeel uitmaakt van het islamitische offerfeest. In de tweede les hebben de kinderen zich door middel van drama verdiept in thema's en waarden die belangrijk zijn in de film en voor hen zelf. In deze les gaan kinderen hun eigen gedachten en gevoelens bij het bijbelse verhaal van het offer van Abraham onder woorden brengen.

In deze les wordt het verhaal van het offer van Abraham voorgelezen. Het offerfeest is gebaseerd op het verhaal van Abraham die de opdracht kreeg zijn zoon te offeren voor God. Dit verhaal staat zowel in de Koran als in de Bijbel, echter met dit verschil dat het verhaal uit de Koran ons vertelt dat Abraham in een droom de opdracht kreeg zijn zoon te offeren. Moslims nemen aan dat de zoon Ismaël is. Het Joodse verhaal (dat ook in de Bijbel staat) vertelt hoe Abraham de opdracht kreeg om zijn zoon Izaäk te offeren. Het is in deze les niet de bedoeling om de verschillen tussen de tradities te benadrukken, maar om kinderen uit te dagen om hun eigen gedachten en gevoelens in verband te brengen met het oude verhaal. De kinderen leren wel dat dit verhaal verbonden is met het islamitische offerfeest en zij denken na over waarden als 'liefde' en 'gehoorzaamheid'. Ook leren de kinderen met behulp van een coöperatieve werkvorm om levensbeschouwelijke vragen aan elkaar te stellen en deze te beantwoorden.

Vorbereiding:

De leerkracht moet op de hoogte zijn van het verhaal uit de Bijbel en het verhaal uit de Koran. Deze zijn te vinden in bijlage 1. Van tevoren worden er tweetallen gemaakt. In dit tweetal gaan de kinderen aan de slag met de vragen. De vragenkaartjes die de kinderen met elkaar bespreken moeten worden afgedrukt (werkbladen met richtvragen). Het verhaal uit de kinderbijbel is te vinden in bijlage 2. Het is altijd beter en mooier om het verhaal uit een echte kinderbijbel te lezen. Als je aan het einde van de les een eigen verhaal wilt vertellen of voorlezen, dan moet je dat voorbereiden. Hetzelfde is het geval wanneer je de kinderen wilt uitnodigen om hun eigen verhaal te vertellen.

Materialen:

- Verhaal 'Omdat God het wilde' uit de kinderbijbel van Cramer-Schaap & Van Haeringen
- Kopieerbladen met vragen

Oriëntatiefase (introduceren, informeren, instrueren)

(20 minuten)

Introduceren

Je blikkt kort terug met de kinderen op de vorige twee lessen om de voorkennis van de kinderen te activeren.

Weet je nog? In de eerste les hadden we het over rituelen. We hebben toen gekeken naar het offerfeest als ritueel, we hebben de film 'Gods Lam' gezien, en we hebben toen met elkaar nagedacht over het (ritueel) slachten van een lammetje.

In de tweede les zijn we op zoek gegaan naar thema's die in de film naar voren kwamen.

Jullie hebben toen de vier thema's: liefhebben, vrij zijn, zorgen voor, en afscheid nemen vanuit je eigen leefwereld gespeeld in pantomime-vorm.

Probeer bij het terugblikken op de vorige twee lessen vooral de kinderen zelf aan het woord te laten.

Nadat de voorkennis geactiveerd is, wordt klassikaal het bijbelse verhaal van Abraham uit 'Bijbelse verhalen voor jonge kinderen' van Cramer-Schaap & Van Haeringen gelezen. Zie bijlage 2. Het is leuk als je als leerkracht dit verhaal voorleest.

In de eerste les hebben we het gehad over het islamitische offerfeest. Dit heeft te maken met een heel oud verhaal, het verhaal van Abraham die door God gevraagd wordt om zijn zoon te offeren. Vandaag gaan we naar dit verhaal kijken. Wij doen dat met het verhaal dat in de Bijbel staat. Het verhaal van joden en christenen.

Je leest dan het verhaal voor.

Informeren

Je kunt eventueel kort toelichten dat dit het Bijbelse verhaal is, en dat het verhaal in de Koran vergelijkbaar is, maar wel met het verschil dat in het eerst genoemde Izaäk geofferd moest worden, terwijl in het tweede genoemde het om Ismaël gaat. (Zie voor meer informatie bijlage 1)

Instrueren

De kinderen gaan nadenken en met elkaar in gesprek over diepte-ervaringen (en de waarden) in het verhaal. Bij de gesprekken die de kinderen met elkaar voeren is het van belang dat de vragen niet vrijblijvend, maar wel vrijlatend zijn. Het gaat om vragen naar indrukken, gevoelens, gedachten en associaties die de kinderen hebben naar aanleiding van het verhaal of de opmerkingen van de ander.

Om dit te waarborgen maak je gebruik van de coöperatieve werkvorm 'Tweegesprek op tijd'.

Bij coöperatief leren heeft iedereen een actieve inbreng (E. Luiten en L. Verweij (2013). *Talent voor de klas. Een praktisch handboek voor de startende leerkracht*. Delubas: Drunen, 92-103). Kinderen leren van en met elkaar. Het gaat niet alleen om het leren van de inhoud, maar ook om het samenwerken zelf. Kenmerken van coöperatief leren:

- positieve wederzijdse afhankelijkheid
- individuele verantwoordelijkheid
- directe communicatie over en weer
- samenwerkingsvaardigheden
- evaluatie van het groepsproces

In deze coöperatieve structuur die nu gehanteerd wordt wisselen tweetallen elkaar af met vertellen en luisteren in een afgesproken tijd. Tijdens deze werkvorm leren kinderen actief luisteren; hun ideeën uitleggen en verduidelijken; elkaars ideeën waarderen; en oefenen kinderen afwisselend luisteren en praten (Spencer Kagan (2013), *Coöperatieve leerstrategieën. Research, principes en praktische uitwerkingen*. Vlissingen: Bazalt).

We hebben nu het Joodse / Bijbelse verhaal gehoord over Abraham en Izaäk. Aan de hand van dit verhaal gaan we in tweetallen een gesprek voeren. Het doel van het gesprek is om je eigen mening te vormen en deze te uiten, je in te leven in de ander en naar de ander te luisteren.

De kinderen vormen tweetallen in de klas. Je vertelt:

We hebben tweetallen gemaakt. Je voert zo een gesprek met je klasgenoot. Dit gesprek bestaat uit vier verschillende stappen.

Je neemt de vier stappen met de kinderen door.

HET TWEEGESPREK OP TIJD

1. De kinderen krijgen de richtvraag (zie kopieerbladen)

Vervolgens krijgen de kinderen denk-tijd van de leerkracht: de leerkracht geeft aan hoeveel tijd de kinderen hebben om antwoord te geven.

Je krijgt één minuut de tijd om je partner te vertellen wat jouw reactie is op de vraag die voor jullie ligt. Neem even de tijd om na te denken wat je wilt zeggen.

(Let op:

- Zoals je kunt zien, zijn de vragen onderverdeeld in vier verschillende fasen: per fase twee vragen. Voor een volledig levensbeschouwelijk gesprek is het van belang dat de vragen uit alle fasen aan bod komen
- Beide kinderen krijgen dezelfde vraag.
- Ieder tweetal krijgt dezelfde vraag. Op deze manier kan de vraag later gemakkelijk klassikaal besproken worden.)

2. Kind A vertelt, kind B luistert gedurende een bepaalde tijd

Kind B luistert naar A zonder hem/haar te onderbreken.

Als ik zeg, 'Start', begint leerling A te vertellen terwijl leerling B luistert. Als jij degene bent die luistert, doe je ook niets anders dan luisteren. Oefen actief luisteren, je partner aankijken en interesse tonen zonder te praten. Leerling A heeft één minuut om te vertellen. Start!

3. Kind B reageert

Je vertelt hoe kind B moet reageren:

Als jij degene bent die luistert, maak dan deze zin af: Ik vind het fijn om naar jou te luisteren, omdat ...

Je geeft een aantal suggesties, zoals:

Bedank je partner. Of: Vertel je partner wat je geleerd hebt van wat hij/zij vertelde. Of zeg tegen je partner: Ik denk dat je misschien wel een genie bent. Dat was briljant!

4. De kinderen wisselen van rol

Herhaal stap 2 en 3, maar nu vertelt kind B terwijl kind A luistert, waarna kind A reageert.

Maak de kinderen attent op de volgende regel: Als de een vertelt luistert de ander en stoort hem of haar niet met een opmerking tussendoor.

Uitvoeringsfase

(30 minuten)

Tijdens de gesprekken in tweetallen is het belangrijk dat je in de gaten houdt dat de kinderen zonder te oordelen naar de ander luisteren. Laat de kinderen eerst hun gang gaan, maar loop daarna ook door de klas en luister naar wat de kinderen te vertellen hebben.

Nadat de fase 1-vragen in tweetallen besproken zijn, is het verstandig om het klassikaal te bespreken. Welke antwoorden zijn er gegeven op de vragen. Begrijpen de kinderen de ervaringen van figuren in het verhaal?

Ook na de fase 2-vragen is het goed om klassikaal door te nemen wat er besproken is. Wat zijn de ervaringen van de kinderen? Herkennen zij dingen in hun eigen leven?

Vanaf fase 3 kun je er ook voor kiezen om het gesprek vanaf het begin klassikaal te voeren. Deze vragen zijn niet zomaar te beantwoorden, en het kan kostbaar zijn als de kinderen de verschillende meningen en ervaringen horen van klasgenoten.

Fase 4 moet klassikaal. In deze fase gaat het er om te horen van de visies van anderen.

Nota bene: Let bij het leiden van het klassikale gesprek op het volgende: Probeer met je vragen niet te controleren of ze iets weten of begrijpen: laat je vragen uitnodigend klinken en stimuleer het kind te denken in de richting die het kind zélf wil. Het gaat immers om heel persoonlijke indrukken, gedachten, gevoelens, en die zijn nooit 'fout' of 'goed'.

De vragen die in het klassikale gesprek gesteld worden dienen zo gesteld te worden dat alle leerlingen aan het denken slaan, en niet alleen de kinderen die meestal al hun vinger opsteken. Volgens Ebbens & Ettekoven (Sebo Ebbens en Simon Ettekoven (2009), *Effectief leren. Basisboek. Houten, Wolters-Noordhof*) kunnen de volgende vier criteria gehangen worden aan het goed formuleren en uitvoeren van een vraag:

1. Individuele aanspreekbaarheid: door de structuur van de vraag weet elke leerling dat hij op een bijdrage kan worden aangesproken.
2. Veiligheid: het risico van 'afgaan' voor de leerling is klein, want na overleg zijn meer leerlingen bereid hardop te zeggen wat ze samen besproken hebben, zodat er ruimte voor denken blijft.
3. De structuur in de vraag, non-verbale kwaliteiten van de vraag.
4. Wachtijd: de leerling krijgt tijd om over het antwoord na te denken, het antwoord voor te bereiden.

Wie nog expliciet aandacht wil geven aan het offerfeest, kan op dit moment het verband tussen het verhaal van het offer van Abraham en het offerfeest leggen. Dat kan heel goed aan de hand van het thema 'gehoorzaamheid'. Abraham is in de islamitische traditie de eerste die 'islam', dat wil zeggen onvoorwaardelijke onderwerping aan de wil van God, praktiseert. Dat deed hij in het bijzonder door zijn bereidheid zijn eigen zoon te offeren. In het koranische verhaal krijgt Abraham de opdracht zijn zoon te offeren in een droom. Het is in het koranische verhaal opvallend dat de zoon instemt met het voorgenomen offer: 'O mijn vader, doe wat u bevolen is' (thema: gehoorzaamheid). In de islamitische traditie neemt men meestal aan dat de zoon Ismaël is, ook al wordt dit in de Koran niet vermeld. (Anton Wessels (2001), *Islam verhalenderwijs*. Amsterdam; Nieuwezijds, 169) Het islamitische offerfeest herinnert aan de liefde van Abraham voor God.

Afsluitingsfase

(5 minuten)

Tijdens de evaluatie waarin er een evaluatief gesprek plaatsvindt, is sturing van de leerkracht gewenst. Let erop dat er zowel de vorm als de inhoud van de les geëvalueerd wordt. Laat bijvoorbeeld de volgende vragen in het gesprek naar voren komen:

Evaluatie van deze les:

Hoe vonden jullie het gaan?

Noem eens een uitspraak van een klasgenoot die je is bijgebleven. Waarom is deze uitspraak je bijgebleven?

Wie kan vertellen wat het offerfeest met het verhaal van het offer van Abraham te maken heeft?

Evaluatie lessenreeks:

Wat vonden jullie van de lessenserie en de film?

Hoe denk je nu over de film?

Waarom denk je dat de film 'Gods Lam' heet? Van wie is het lammetje uit de film?

Tot slot

De film heeft een open einde. Kinderen houden ervan te horen hoe hun leerkracht ergens over denkt. Je kunt de kinderen daarom vertellen hoe de film volgens jou verder zou gaan. Je kunt dit bijvoorbeeld doen door één van de volgende situaties te kiezen:

- Als ik een lifter was en stapte bij de vader en de twee jongens in de auto, dan zou ik vragen wat zij gedaan hadden. Zij zouden mij dan antwoorden...

Of:

- Als ik de tante was die thuis op de jongens en de vader wachtte tot ze weer thuiskwamen dan was het volgende gebeurd...

Of:

- Als ik de moeder van de twee jongens was en ik keek vanuit de hemel naar beneden, dan zou ik denken...

Indien hier de ruimte voor is kun je de kinderen zelf ook een afloop laten verzinnen. Dit kan zowel mondeling als schriftelijk.

WERKBLADEN LES 3

Kopieerblad - Richtvragen Fase I

1. Waarom zuchtte Abraham toen Izaäk hem vroeg: 'Maar waar is het lam dat wij voor God moeten verbranden?'

2. Wat zou Izaäk hebben gedacht toen zijn vader hem op het hout legde?

1. Wie van de figuren in het verhaal zou je niet willen zijn en waarom niet?

2. Hoe zou jij reageren als aan jou gevraagd werd iets te offeren dat je dierbaar is?

1. Ben jij gehoorzaam? Wanneer wel en wanneer niet?

2. Kun je zeggen van wie je het meeste houdt? Waarom wel of niet?

1. Horen gehoorzaamheid en liefde bij elkaar? Waarom wel of waarom niet?

2. Lijken Zacharia en zijn broer uit de film 'Gods Lam' op Izaak uit het bijbelse verhaal? In hoeverre wel en in hoeverre niet?